

6. Постанова Верховного Суду від 31.07.2024 р. у справі № 211/5056/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120805493> (дата звернення: 25.02.2026).

7. Постанова Верховного Суду від 09.04.2024 р. у справі № 369/4929/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118465118> (дата звернення: 25.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-607-5-23>

ДО ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ (ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ) ФУНКЦІЇ ПОНЯТЬ «ПРАВА ЛЮДИНИ» І «ЛЮДСЬКІ ПРАВА» В ТЕОРЕТИЧНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Мірошниченко Марія Іванівна

доктор юридичних наук, професор,

Навчально-науковий інститут права,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

1. На сучасному етапі державотворення в Україні домінує концепт універсальних конституційних цінностей, який є одним з перспективних напрямів в теорії і практиці українського конституціоналізму і, зокрема, у вирішенні проблеми гарантій та реального забезпечення прав людини і громадянина. Задля уникнення непорозумінь та двозначностей у науковій дискусії з цієї проблеми важливе точне розуміння ключових понять, які забезпечують її вирішення. Відповідно, актуалізується питання їх інтерпретаційної функції. Мовимо про інтерпретаційну функцію понять «права людини» і «людські права» які в науковій літературі часто ототожнюються.

2. Керуємося законами логіки і робимо висновок: поняття «права людини» і «людські права» не тотожні. Перше за обсягом вужче, оскільки узагальнює особливості історичного становлення та розвитку реально існуючих прав людини у соціокультурному просторі правового життя. Друге – за обсягом ширше, оскільки охоплює генеральну сукупність прав усіх людей на планеті Земля незалежно від віку, статі, соціального, економічного, правового та інших статусів. Кожне окремо поняття демонструє різне смислове значення. Отже кожне з них виконує

властиву тільки йому інтерпретаційну функцію у чітко визначених параметрах дослідження [1].

3. Концепт зв'язку історичного і логічного в юридичній науці орієнтує на виведення змісту понять «права людини» і «людські права» у зв'язку з історичною дійсністю – з низкою певних передумов з відповідними наслідками, які спричинюють до життя ідею прав людини. Історія свідчить, що поступальний хід розвитку владних (владно-політичних) структур функціонування яких пронизане певною ідеологією *«зводиться не лише до зміни одних форм іншими, а супроводжується, з одного боку, – тенденцією до посилення централізації влади, а з іншого – до розширення прав особистості»* [2, с. 11]. Логічно, що історико-теоретична основа формування змісту аналізованих понять закладена в парадигмі загальнолюдських цінностей [1, с. 422-424]. У зв'язку з тим, що ця тенденція стала об'єктом вивчення юридичної науки і з'явилися поняття «права людини» і «людські права». Сформувався концепція природного права згідно з якою існують певні універсальні права, притаманні людській природі. Вони є невід'ємними та існують незалежно від волі можновладців, або, як прийнято говорити – від держави.

4. Доповнимо наші аргументи баченням найбільш прийнятної методології вирішення винесеної в назву доповіді проблеми в кореляції з дією законів природного права. Як видається, для пізнання природи, усвідомлення функціональної ролі природного права в структурі та генезі теорії прав людини слід керуватися методологією доказової юриспруденції, розробленою академіком О. Костенком [3]. В рамках цієї методології, не претендуючи на винятковість своїх суджень, ми пропонуємо таке визначення поняття природного права. *«Природне право – це унормований принципами справедливості і свободи розумний порядок відношення між вільними і рівними від природи людьми, які перебувають у зв'язках об'єктивного характеру з приводу задоволення вітальних потреб і реалізації соціальних та духовних інтересів, серед яких домінуючими є потреба жити гідним людини життям та всезагальний інтерес у справедливому правовому порядку, забезпечений конституційним законодавством [4, с. 27].*

5. Висловимо гіпотезу, що *законами природного права*, які діють у суспільстві через свідому діяльність людей є *право приватної власності на життя, право на реалізацію потреби свободи, право на безпеку, право на супротив будь-якому деспотичному режимові*. За посередництвом принципу верховенства права ці закони якраз і є критерієм утілених універсальних цінностей в нормах матеріального і процесуального права. Але по-різному реалізуються в рамках різних

моделей соціонормативної регуляції і, відповідно, на певному етапі історичного розвитку суспільства [4, с.39].

6. З усього випливають два важливі висновки у методологічному зрізі пізнання порушеної в доповіді проблеми.

А) *Поняття «права людини»* – це конкретно-речове поняття яке, виконує інтерпретаційну функцію у частині аналізу реальних формально визначених суб'єктивних прав, об'єктивованих у різних первинних і вторинних правових текстах та легітимованих в рамках правового життя конкретного соціуму. Це особлива, універсальна система ієрархії цінностей, які відображаються за посередництвом принципу справедливості у національному законодавстві національних держав.

Поняття «права людини» доцільно застосовувати у вирішенні проблем класифікації прав людини, їх генези відповідно до їх історичного розвитку та періодів становлення, діяльності та удосконалення міжнародних інститутів, організацій та установ, що опікуються захистом прав людини і їх відновленням у разі порушення. Тут ключовою проблемою виступає судовий захист людських прав в рамках концепції «відповідальний захист» [5] яка, на нашу думку, має лягти в основу норм міжнародного права і теж стати основою національного законодавства.

Б) *Поняття «людські права»* – це абстрактно-наукове поняття яке включає в себе права людини, але піднімає їх до рівня вселюдських універсальних цінностей свободи і справедливості, які корелюють з найвищою етичною цінністю – гідного людського життя як космічного явища, як самоцінної реальності. У функціональному зрізі його доцільно застосовувати у вирішенні проблеми прав і свобод людини в площині загальнолюдських цінностей які є фундаментальними у міжнародному просторі правової комунікації. Людські права важливо виокремлювати для захисту в судовому порядку безпосередньо на підставі відповідної норми конституції або міжнародного договору (що його держава визнала для себе юридично обов'язковим), тобто навіть за браком відповідного припису в чинному законі.

Нагадаємо, в конкретно-речових поняттях панує емоційний, а в абстрактно-наукових раціональний смисл. І тільки через пізнання діалектики відношення таких понять розкривається органічна єдність змісту і форми, що важливо для уникнення неоднозначності в науці.

Література

1. Мірошніченко М.І, Чернецька Т.О. До проблеми відношення юридичних понять «права людини» і «людські права» в парадигмі правових цінностей людства. *Human rights and public governance : Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2025. P.417-433.

2. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (3 найдавніших часів до початку XIX ст.). *Монографія*. К.: Атіка, 2006. 544 с.

3. Детально про методологію доказової юриспруденції див.: О.Костенко. Соціальний натуралізм–методологічна основа прогресивної юриспруденції. *Право України*. Вип.1/2014. С.126-135.

4. Мірошніченко М.І. Історія українського права: Джерела: *Посіб. для самот. роботи*. Ч. 2. Київ: Друкарник, 2019. 146 с.

5. Про концепцію детально: Назаренко О.А. «Захищаю кого хочу та як хочу» або російська модель відповідальності за захист. (R2R). *Правове регулювання економіки*. 2014. № 14. С. 372–383; Його ж: Від відповідальності за захист до відповідального захисту: вдосконалення концепції. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.)* / відп. за випуск к.ю.н., доц. М. І. Пашковський; Національний університет "Одеська юридична академія". Одеса : Фенікс, 2013. С. 148-152

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-607-5-24>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ФОРМИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Міхо Кирило Вадимович

аспірант

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Медіація, як альтернативна форма вирішення спорів, активно впроваджується в Україні у різних сферах суспільних відносин, які мають приватний чи публічний характер. Це обумовлено потребою в швидкому, конфіденційному вирішенні приватного чи публічного (у разі передбачення такого шляху законом) спору порівняно із судовим процесом.

Проблеми, які виникають при практичному застосуванні норм Закону України «Про медіацію» є предметом дослідження багатьох українських вчених. Натомість в юриспруденції бракує наукових робіт, в яких процедура медіації досліджується в частині її цифровізації. Тож заявлена тема є актуальною.